La UE dóna suport a un pla a l'Ebre per trencar les barreres que impedeixen a espècies amenaçades remuntar el riu

El retorn dels peixos migradors

ESTEVE GIRALT
Flix

La intervenció humana a l'Ebre, amb la construcció de preses, embassaments o assuts, ha dificultat sobre manera la migració dels peixos al llarg del tram final del riu fins a arribar al delta de l'Ebre i la seva desembocadura al mar. Un projecte pioner (Migratoebre), cofinançat per la Unió Europea (UE), s'ha posat en marxa per potenciar el flux migratori pel riu d'espècies de gran valor, com l'anguila, la llampresa o la saboga, en alarmant retrocés, i l'emblemàtic esturió, extingit a l'Ebre fa més de 80 anys.

Es tracta d'espècies que majoritàriament viuen al mar però necessiten remuntar el curs del riu per buscar l'emplaçament ideal per poder pondre i reproduir-se. La gran excepció és l'anguila, que en edat adulta emigra del riu al Carib per criar i mor allà; les cries sí que tornen a l'Ebre, en un nou viatge transoceànic. Els embassaments de Flix i Riba-roja (Ribera d'Ebre), o els assuts de Xerta i Ascó han fragmentat la connectivitat natural entre el mar i el riu.

"Hi ha petits desnivells que els peixos sí que poden franquejar, nedant a contracorrent o saltant, però quan hi ha més altura, no", adverteix Enric Gisbert, investigador de l'IRTA. El pla, amb una inversió d'1,5 milions, inclou la construcció de diversos sistemes per superar sota l'aigua les barreres: rampes, elevadors i ascensors per a peixos.

També s'hi instal·laran càmeres subaquàtiques per estudiar el comportament dels peixos a les rampes i elevadors, donar a conèixer el projecte i convertir-lo també en reclam turístic, com es fa en altres rius europeus i americans. "Si no veiem el que passa sota l'aigua no li donem importància", raona Mariano Cebolla, de Migratoebre. No és una frivolitat. Sistemes semblants s'han provat amb èxit en altres rius, com al Canadà i als Estats Units. Si funciona, es traslladarà el projecte a altres rius mediterranis i europeus.

La intervenció facilitarà el canal navegable dels peixos a l'Ebre català, reduït ara a la seixantena de quilòmetres que hi ha entre la desembocadura i l'assut de Xerta, la primera barrera física. També s'actuarà a l'assut d'Ascó, a 40 quilòmetres riu amunt. Finalment, s'actuarà a la resclosa de Flix, a només cinc quilòmetres. Tota una autopista, clau per a la migració en un viatge farcit d'obstacles.

L'Institut per al Desenvolupament de les Comarques de l'Ebre (Idece) costeja l'altre 50% de la inversió. Les primeres actuacions al riu es duran a terme aquest mateix any i està previst que aquesta primavera entri ja en fase de proves el primer elevador de peixos, després de gairebé dos anys de treballs i estudis previs. També s'ha posat en marxa una campanya per sensibilitzar i informar la població, especialment en els municipis situats al costat del riu, i s'està impulsant una xarxa de voluntaris de Migratoebre per divulgar el pla.

Quan s'hagin construït els sistemes per esquivar les barreres es procedirà a la reintroducció de l'esturió, espècie que pot superar els dos metres de longitud, amb el trasllat d'exemplars procedents de França. De passada el silur, gran espècie invasora a l'Ebre, tindrà a la fi un competidor directe. En el cas de l'anguila ja s'han començat a alliberar cries, en punts estratègics com la resclosa de Flix, al costat de la presa, per estudiar-ne els moviments i de passada donar a conèixer el pla. Fins al 2018 no finalitzarà Migratoebre, ideat perquè tingui continuïtat en el temps.

Si es millora la connectivitat ecològica de l'Ebre, passarà el mateix amb els hàbitats de les diferents espècies, que tindran més llibertat per alimentar-se i reproduir-se, riu amunt i avall. "Les poblacions, amb el temps, augmentaran ", preveu Gisbert. Els grans migradors tornen a casa.●

MIGRATOEBRE, AMBICIÓS

La inversió, d'1,5 milions, construirà ascensors i rampes a l'Ebre català

PIONER

El projecte, amb càmeres subaquàtiques, servirà de model en altres rius europeus

A menys cabal, pitjor migració

Els tècnics del projecte Migratoebre fan un seguiment de la qualitat de l'aigua en el tram final del riu, on es potenciarà la repoblació i els moviments migratoris. Els resultats obtinguts són bastant satisfactoris, encara que s'han detectat nivells de determinats contaminants a reduir, com els metalls pesants o els clorurs. Però el que més preocupa els gestors d'aquest projecte Life és la reducció del cabal en el tram català de l'Ebre prevista en el Pla Hidrològic del PP. Això dificultaria el viatge dels peixos i la seva capacitat per superar els diferents desnivells i completar els processos migratoris naturals, frustrant fins i tot els nous sistemes de connexió. Les puntes de cabal són claus, per exemple, perquè espècies com les anguiles puguin arribar al mar.

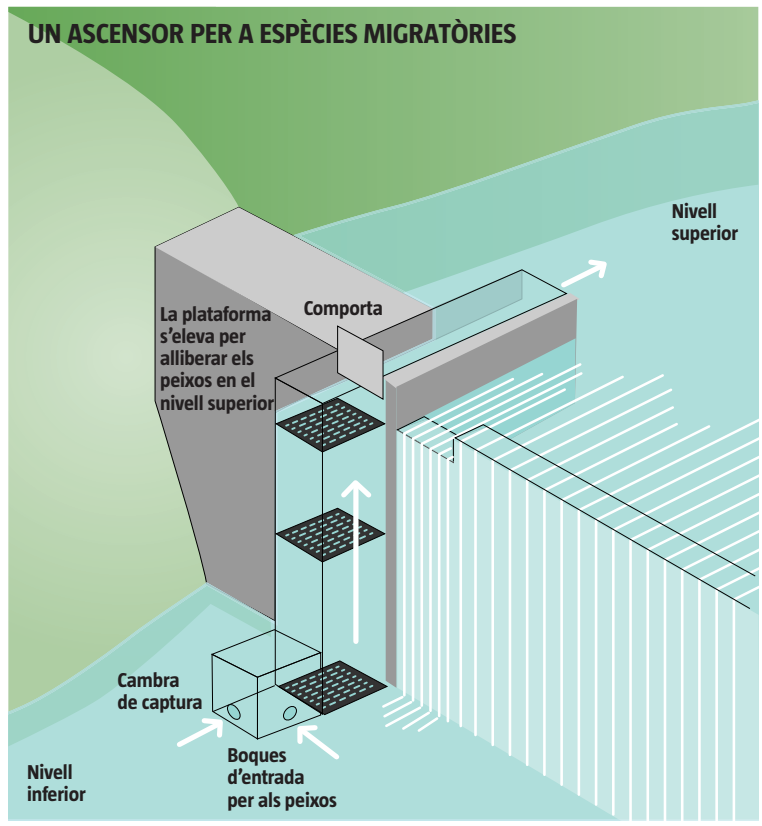

ASCENSOR

Per a grans desnivells, construït en acer inoxidable per afavorir-ne el manteniment

Una cambra de captura de peixos (amb una dimensió màxima de 5 m x 2,5 m x 1,5 m, per donar cabuda així a un nombre important de peixos amb el mínim estrès)
Un cabal d'efecte crida atreu els peixos fins a la cabina. La boca d'entrada de l'ascensor hauria de tenir un mínim de 2 m
Regularment, els peixos són aixecats a una altura d'uns 7 m, per deixar-los anar riu amunt
En la canalització de l'aigua de sortida de l'ascensor s'instal·la un comptador de peixos amb una càmera de vídeo

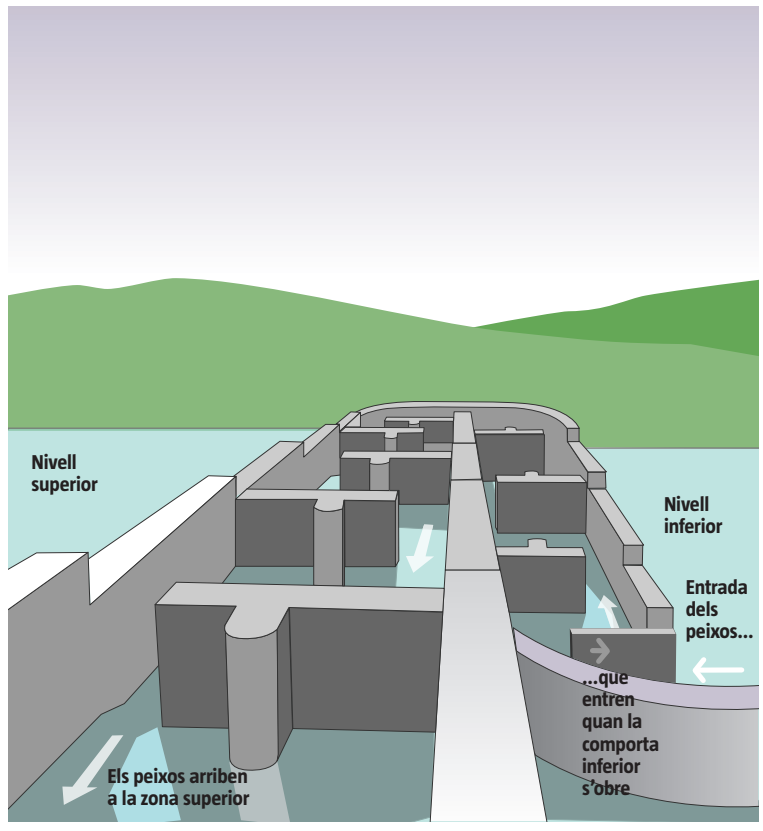

RESCLOSA

Aquest sistema s'ha utilitzat amb èxit a Alemanya i França

Una resclosa amb portes en els extrems connecta els dos nivells d'aigua del riu

La comporta inferior s'obre durant 10-30 minuts per atreure els peixos dins de la resclosa. Per la resclosa es fa passar un cabal determinat d'aigua (entre el 2 i el 8% del cabal màxim).
Finalment s'obre la comporta superior però sense haver tancat del tot la inferior, i es manté oberta de 10 a 30 minuts, per deixar sortir els peixos.
Després es tanca la comporta superior del tot i la resclosa es buida

Per incrementar l'atracció i facilitar el pas dels peixos per la resclosa s'adapten els temps i el sistema de obertura i tancament de les comportes.
Al dia es poden fer entre 2 i 10 obertures completes de la resclosa

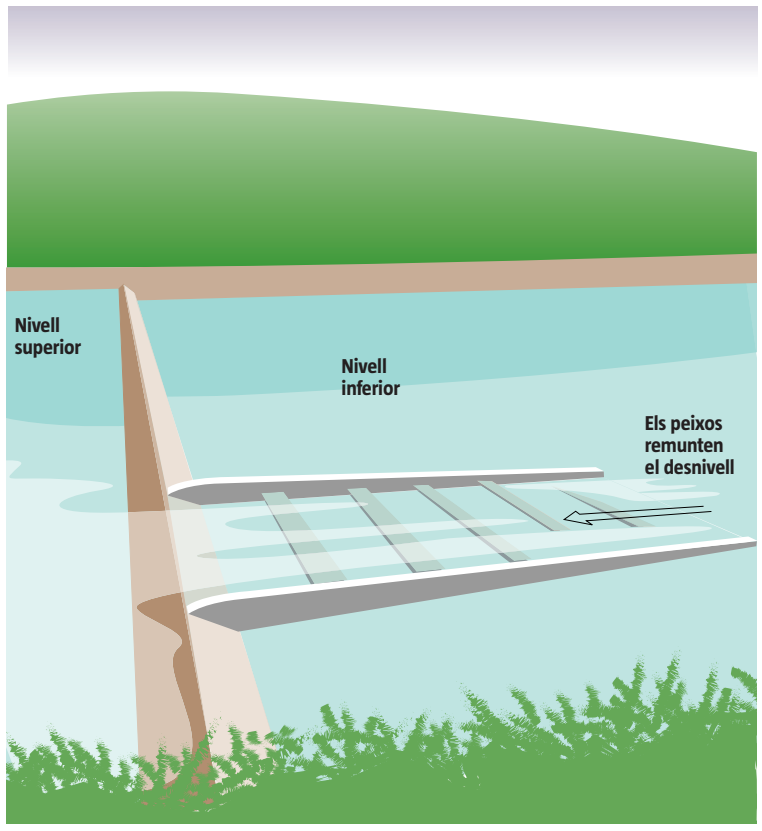

RAMPA

Rampes similars poden permetre el remuntador d'embarcacions com caiacs i piragües

Integrada a l'estructura de l'assut, la superfície de la rampa ha de ser lleugerament rugosa, intercalant per exemple grans blocs ancorats en el fons del riu amb barres d'acer, separats a intervals d'uns 2 m.
Amb una gran estabilitat estructural per tolerar els cops del riu i els canvis de cabal. De mínim manteniment i amb poc pendent (d'1,25 m a 1,30 m) la rampa permet el remuntador dels peixos

La profunditat mitjana de l'aigua ha de ser superior als 50 cm. Amb una velocitat màxima de l'aigua d'1-1,5 m/s